***Література***

*Бережная* Т.М. Президентская риторика в системе пропагандистского манипулирования общественным сознанием // Язык и стиль буржуазной пропаганды. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1988. – С.135-166. *Ершова* С.Н. Категория эмотивности в жанре дневник (эмотивность на лексическом уровне в "Грасском дневнике" Г.Н.Кузнецовой ) / С.Н.Ершова // II Международные Бодуэновские чтения: Казанская лингвистическая школа: традиции и современность . Под общ. ред. К.Р.Галиуллина, Г.А.Николаева.– Казань: Изд-во Казан. ун-та, 2003.– Т. 1.- С.139-142. *Іваніна* Т.В. Британський малоформатний політико-біографічний текст: структурно-семіотичний підхід // Тези доповідей Всеукраїнського наукового форуму „Сучасна англістика: Стереотипність і творчість”. – Харків: Торсінг Плюс, 2006. – С. 57 – 59. *Калимуллина* Лариса Айратовна Семантическое поле эмотивности в русском языке: диахронический аспект (с привлечением материала славянских языков): Монография. – Уфа: РИО БашГУ, 2006. – 344 с. *Политическая* психология: Учебное пособие для вузов / Под общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева" – М.: ИТДГК “Гнозис”, 2003. – 324 с. *Самарина*, И.В. Дискурсивные стратегии создания круга "своих" и круга "чужих" в политическом дискурсе / И.В. Самарина. // Личность, речь и юридическая практика: Межвузовский сборник научных трудов. - Ростов н/Д: Изд-во ДЮИ, 2006. - Вып. 9. – С. 68-81. *Самарина* И.В. Прагмалингвистическое исследование речевой деятельности политиков по коммуникативным стратегиям «создания круга своих и круга чужих» // Вестник СамГУ. – 2006. - № 8 (48) –С. 213-219. *Селіванова* О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с. *Филлмор* Ч. Дело о падеже // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1981. – С. 369-395. *Шаховский* В.И. Эмотивная семантика слова как коммуникативная сущность // Коммуникативные аспекты значения. – Волгоград: Волгр. пед. ин-т, 1990. – С. 65-75. *Шейгал* Е.И. Семиотика политического дискурса. – М.: ИТДГК “Гнозис”, 2004. – 326 с. *Bachem* R. Einführung in die Anhalyse politische Texte. – München: Olderbourg, 1979. – 186 s. *Bolinger* D. Language – the Loaded Weapon: the Use and Abuse of Language Today. – London and New York: Longman, 1980. – 214 p. *Green* D. Shaping Political Consciousness. The Language of Politics in America: from McKinley to Reagan. – Cornell University Press, 2000. – 270 pp. *Graber* D.A. Verbal Behaviour and Politics. Urbana: Univ. Of Illinois Press, 1976. – 361 p. *Edelman* M. The Symbolic Uses of Politics. Urbana: University of Illinois Press, 1964. – 164 p.

**ІВАСЮТА О.Б.**
*(Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка)*

## ПРОБЛЕМА СИМВОЛУ ТА ЙОГО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Незмінно впродовж століть поняття символу бентежить наукові уми. Дискусії тривають у філософії та лінгвістиці, естетиці і психології, теології і семіотиці, а також в інших галузях, що розвиваються на перетині цих наук з іншими. Метою даної статті є дослідження теоретичних підходів до вивчення символу та проблеми його інтерпритації. Незважаючи на ілюзію зрозумілості, поняття символу є одним із найбільш неоднозначних для розуміння. Однак він є одним з центральних понять філософії, естетики, філології, без нього неможливо побудувати ні теорію мови, ні теорію пізнання. Тож об´єктом розгляду є природа символу в лінгвістичному та філософському підходах.

В лінгвістичній літературі у різних авторів знаходимо різні тлумачення символу. З багаточисельних визначень символу найбільш відповідним видається семіотичне визначення, бо семіотика як загальнонаукова дисципліна дає визначення будь-яких знакових концептів. В «Енциклопедичному словнику семіотики» терміном «символ» позначають два основні поняття: 1) у формально-семіотичному і формально-логічному сенсі це: а) знак, породжений встановленням зв'язку між означуючим і

означуваним (де означуюче роз'яснює значення означуваного) за умовною згодою і, таким чином, цей знак є єдністю матеріально вираженого означуючого і абстрактного означуваного на основі конвенціонального, умовного зв'язку, або це б) графічний знак формально-мовного опису; 2) у широкому семіотичному сенсі символ є таким знаком, який передбачає використання свого первинного змісту як форму іншого, більш абстрактного і загальнішого змісту, причому вторинне значення може виражати поняття, яке не має особливого мовного вираження, і об'єднується з первинним під загальним означуючим [EDS 1986].

Згідно з Ю.Лотманом символ пов'язаний «з ідеєю деякого змісту, який служить планом вираження для іншого, як правило, культурно ціннішого змісту» [Лотман 1992, с.191]. Е.Шелестюк запропонувала наступну дефініцію цього поняття: «Символ є, з одного боку, імпліцитна і латентно існуюча в концепті «аура» культурно-стереотипних, архетипних і індивідуально-символічних сем, а з другого - знак, означуючим в якому виступає предмет чи явище, образ, концепт або слово, яке його виражає, а означуваним - узагальнене, а також абстрактне поняття чи ідея. В першому значенні символ виступає як сутність, а в другому - як явище.» [Шелестюк 1997, с.141].

С.Аверінцев визначає символ як образ, взятий в аспекті своєї знаковості і він є «знак, наділений всією органічністю міфу і невичерпною багатозначністю образу». Також С.Аверінцев стверджує, що «всякий символ є образ, … але якщо категорія образу передбачає предметну тотожність самому собі, то категорія символу робить акцент на іншій стороні тієї ж суті - на розростанні образу за власні межі, на присутності певного змісту, інтимно злитого з образом, але йому не тотожного» [Аверинцев 1989, с.598].

Щоб бачити символ у повноті його властивостей, необхідно розширювати його «семіотичне» визначення за рахунок визначень в інших областях знань. Як відомо, саме слово «символ» походить від грецького дієслова «symballein» (складати) і іменника «symbolon» (половинка монети, яку сторони ділили на знак укладення союзу і для розпізнавання «своїх» і «чужих»). Окрім знаковості, в гуманітарній традиції акцентувалися такі властивості символу, як образність (іконічність), мотивованість, комплексність змісту символу і рівноправність значень у ньому, «іманентна» багатозначність і розпливчатість меж значень в символі, архетипність символу, його універсальність в окремо взятій культурі і перехрещення символів в культурах різних часів і народів, вбудованість символу в структуру міфології, літератури, мистецтва та інших семіотичних систем; крім того, вивчалося відношення символічного до мовної реальності і місце символу в мові та мовленні [Шелестюк 1997].

Символ багатозначний і його поверхневе значення тягне за собою інше значення, розташоване на глибшому рівні. Іманентна багатозначність символу означає наявність у ньому смислової перспективи, ланцюжків значень, усе більш абстрактних у міру віддалення від вихідного значення, а також неможливість осягнути його останній, головний сенс. Ідея іманентної багатозначності символу бере початок в ідеалістичній релігійній традиції, де вона виразилася в ідеї трансцендентальності релігійного символу. В межах цієї традиції І.Кант, Ф.В.Шеллінг, Г.В.Гегель, І.В.Гете висловлювалися про символ взагалі як спосіб пізнання дійсного, божественного сенсу [Шелестюк 1997]. По вираженню І.В.Гете, все суще має сенс, який, збігаючись з божественним, ніколи не допускає безпосереднього пізнання. Ми споглядаємо його лише у відблиску, в прикладі, в символі, в окремих і споріднених явищах [Гете 1964].

Знаходимо цю ж думку у К.Г.Юнга. У своїй статті «Підхід до несвідомого» він стверджує, що «слово чи зображення символічні, якщо вони мають на увазі щось більше, ніж їхнє очевидне і безпосереднє значення. Вони мають ширший

«несвідомий» аспект, який кожен раз не є точно вираженим і пояснити його неможливо. І сподіватися його визначити чи пояснити неможливо. Коли ми досліджуємо символ, він веде нас в області, що лежать за межами здорового глузду» [Юнг 1991, с.23]. К.Юнг зауважує, що оскільки існує безліч речей поза розумінням людини, то ми користуємося символічною термінологією, щоб представити поняття, які ми не можемо визначити чи повністю зрозуміти. Наприклад, колесо може привести нас до концепції «божественного сонця», але тут, як стверджує К.Юнг, розум повинен допустити свою некомпетентність: людина не здатна визначити «божественне» буття [Юнг 1991, с.24].

С.С.Аверінцев в загальному дещо критично висловлюється стосовно трактування символу як архетипу в юнгіанській школі, але знаходимо в нього і наступну думку, що перекликається з вищенаведеним трактуванням К.Юнга: «Зміст символу неможливо дешифрувати простим зусиллям розуму, в нього потрібно вжитися. … в кінцевому ж рахунку зміст справжнього символу через опосередковані смислові зчеплення співвіднесено з «найголовнішим» – з ідеєю світової цілокупності, з повнотою космічного і людського «універсуму» [Аверинцев 1989, с.598]. Бачимо, що для повноти розуміння концепту «символ» неодмінно мусимо вийти за межі лише лінгвістичної думки, і, так чи інакше, торкнутися філософських питань. І на межі мовознавства та філософії спробуємо розглянути становлення символічного значення.

Для того, щоб продемонструвати взаємозв'язок мови і свідомості, спробуємо прослідкувати ситуації, в яких свідомість не пов'язана з мовою. Досвід може бути лінгвістичним і нелігвістичним. Наприклад, музичний досвід чи безпосередній досвід тривоги: вони не обов'язково лінгвістичні. Краса безпосереднього музичного відкриття, його цілісність є нелінгвістичними, їх майже неможливо передати словами. У цьому сенсі можна стверджувати, що немає обов′язкового зв'язку між мовою і свідомістю на пререфлексивному (домисленнєвому) рівні. Досвід страху, наприклад, - це приголомшливий, всеохоплюючий досвід; він спонтанний і *не*рефлексивний, це досвід, де безпосередні образи важливіші за мову. Інтенсивність цього досвіду така, що неможливо передати його значення засобами мови [Rasmussen 1974, с.18]. Отож, мова не може охопити всієї тотальності досвіду. Мова - засіб, через який досвід виражається.

Але, якщо мова не може бути ідентичною пререфлексивному досвіду, то є рівень, на якому мова і досвід знаходяться у фундаментальній єдності, а саме, на рівні рефлексивного (мисленнєвого) досвіду. Досвід страху може бути безпосереднім і унікальним та відмежованим від лінгвістичного вираження. Проте, якщо це пережиття є значимим для особи, воно обов'язково стане лінгвістичним. Якщо людина хоче комунікувати цей досвід будь-кому (навіть собі), вона вимушена використовувати слова.

Хоча неможливо поставити знак рівності між мовою і безпосереднім досвідом на усіх рівнях, проте на рефлексивному рівні мова і свідомість ідентичні. Думати – значить мати справу з мовою. І навпаки, без мови неможливо переживати щось на рефлексивному рівні.

Філософське пояснення проблеми утворення значення пропонує американський дослідник Д.Расмусен у статті «Символ і мова» [Rasmussen 1974, сс.7-24]. Спираючись на теорію свідомості, Д.Расмусен розглядає приховане (латентне) значення і актуалізоване (фактичне) значення.

Процес конкретизації або актуалізації - це процес диференціювання. Фактичне значення диференційоване, тоді як приховане значення - недиференційоване. За Д.Расмусеном, лише в процесі мислення, чи рефлексії (reflexion), ми можемо диференціювати приховані значення. В процесі рефлексії приховані значення стають актуалізованими.

Щоб значення актуалізувалося, необхідний акт свідомості. І такий акт Д.Расмусен називає інтенційним (intentional) [Rasmussen 1974, с.13]. Актуалізоване значення, тобто значення, обране суб'єктом, складає акт уваги. Акт уваги спонукає до інтерпретації. Досвід є значимим ( актуалізованим) лише якщо він є інтерпретованим певною особою або групою людей. На думку Д.Расмусена, це свідчить про те, що схожий досвід мав місце в минулому і викликав певну послідовність відчуттів. Тому ця послідовність відчуттів стала значимою [Rasmussen 1974, с.13].

Під інтенціональністю (intentionality) Д. Расмусен має на увазі не лише те, що є об'єктом свідомості, але і те, що суб′єкт творчо співпрацює зі світом таким чином, що значення, актуалізуючись, стає продуктом цього творчого процесу, тобто значення створюється людиною. Приховане ж значення не твориться, це - частина історичної пам′яті, воно є пасивно даним, набутком кожного індивідуума і соціальної групи. Таке трактування дає глибинне розуміння національних відмінностей, які можемо спостерігати, зокрема, у символіці та міфології різних народів.

У процесі актуалізації значення проходить розмежування інтенційних конструкцій людської свідомості. Д.Расмусен виділяє три основні модальності розмежування, до яких застосуємо термін «обмежена сфера значення» (у Расмусена finite world of meaning), а саме, *сфера наукового значення*, *сфера загального значення* і *сфера символічного значення* [Rasmussen 1974, с.14].

У сфері загального значення твердження некритичні, функціональні, це безпосередня відповідь на певний досвід. Натомість значення в сфері науки критичне, воно досліджує підґрунтя і узагальнення, які б пояснили щось більше ніж безпосередній досвід. Отже, рефлексивний підхід в науковій сфері переймає на себе іншу перспективу, ніж у сфері загального значення. Спільним для цих двох сфер є мовний компонент, тобто застосовуються однакові граматичні правила та вокабуляр. Проте ці дві сфери різняться поєднанням конкретних вживань.

Символічна сфера значення відрізняється від двох попередніх тим, що намагається дослідити першооснови значення, пов'язати світ із суб′єктом остаточно і у повному сенсі. С. Аверінцев подає таке бачення символу у цьому стосунку: «Сама структура символу спрямована на те, щоб занурити кожне окреме явище в стихію «першопричин» буття і дати через це явище цілісний образ світу» [Аверинцев 1989, с.598]. Наприклад, трагедія показує своїй аудиторії не лише долю акторів у виставі, але і бачення людської долі, яке має на увазі щось значно глибше, ніж звичайні події людського досвіду.

Звичайно, символічна сфера значення не обмежується театром; це стосується всієї літератури, так само і духовного світу, і сфери релігії і певних аспектів соціо-політики. Читати роман значить вступити в інший світ значення. Подібно, участь в релігійному ритуалі відокремлює нас від звичайного досвіду для того, щоб ідентифікуватися з архетипом, виявити першооснови, що, можливо, пояснюють всі події екзистенціального значення. Подібним чином сфера символічного значення проявляється у галузі психології і соціо-політики.

На думку Д.Расмусена, в символічній сфері значення (релігійний ритуал, театральна вистава, розшифрування снів в психотерапії) присутні співпереживання і уява. Людина дає певному конкретному досвіду інше тлумачення, ре-інтерпретує його, роблячи його особистим досвідом. Сорен К′єркеґор стверджує, що уява, немов міст, з'єднує різні значення в символічній сфері. Він увів термін "непрямий дискурс" для того щоб пояснити, що визначні, вагомі символічні досвіди людства не могли передаватися безпосередньо, вони вимагали засобу аналогії, оповіді і прикладу [Rasmussen 1974, с.17]. Отож, це спосіб приділення уваги, коли уява проникає в символічну сферу значення і це пережиття стає особистим, індивідуальним досвідом.

Мета суб′єкта може бути особистою, і в той же час універсальною. Суб′єкт хоче збагнутити себе в контексті універсальної долі. Вимір значення тотожний особистому досвіду, бо висновок, який робить суб′єкт щодо специфічного символічного утворення, прямо пропорційний багатству його власного досвіду. Це також впливає на розвиток інтерпретативних схем в тому сенсі, що розвиток і використання схем інтерпретації різняться відповідно до багатства власного досвіду. «З епістемологічної точки зору, жодну сферу значення не потрібно розцінювати як первинну, замість цього, ми повинні намагатися обґрунтувати і пояснити множинні прояви свідомості.» [Rasmussen 1974, c.17].

Тепер спробуємо розглянути мову у відношенні до свідомості, щоб обгрунтувати символ і символічну мову у стосунку до мови загалом.

В будь-якій культурі мова відіграє всеохоплюючу роль. Мова - це культурна спадщина, і вона не може бути змінена окремим індивідуумом. Мова в певній культурі має беззастережну владу над особою. За Д.Расмусеном, межі мови певної особи - це межі значення його культурного світу [Rasmussen 1974].

У стосунку до даної теми потрібно згадати, по-перше, що мова по своїй суті соціальна. Вона витворилась одночасно з людиною і суспільством і є не тільки їхньою найприкметнішою ознакою, а й найнеобхіднішою умовою формування їхньої сутності. З-поміж багатьох функцій мови в житті людини й суспільства однією з основних є комунікативна функція, або функція спілкування. По-друге, мова структурує наш префлексивний світ значення.

Людина народжується у світ, який є втілений в мові. Через мову людина пізнає світ. Джерело мови несвідоме, бо мова не створюється свідомо в будь-якому певному часі чи місці, бо префлексивний світ значення вже структурований мовою [Rasmussen 1974, c.19]. У цьому контексті доречно згадати гіпотезу лінгвістичної відносності, розроблену американськими лінгвістами Е.Сепіром і Б.Уорфом в 1920-40 рр. Згідно з цією теорією структура мови визначає мислення і спосіб пізнання реальності. Тобто творці цієї теорії стверджують, що люди, які говорять різними мовами, по-різному сприймають світ і по-різному думають. Е.Сепір висловив думку, що «… насправді «реальний світ» в значній мірі несвідомо вибудовується на основі мовних норм даної групи … Ми бачимо, чуємо і сприймаємо так чи інакше ті чи інші явища в основному тому, що мовні норми нашого суспільства передбачають дану форму вираження.» [Руднев 1997, с.270]. В загальному, гіпотеза лінгвістичної відносності послужила методологічним поштовхом в осмисленні взаємозв'язку мови і пізнання, мови і мислення.

Тому видається доцільним розглядати мову у взаємозв'язку з теорією свідомості, оскільки в протилежному випадку мова обмежена вузькістю граматичної моделі.

Тож символ не лише лінгвістичний феномен. Як зазначає Д.Расмусен, обмежувати символ цариною мови є рівнозначним обмеженню численних модальностей символічного вираження та створенню хибного бачення символу. Проте символ передається через мову. Можна стверджувати, що символи комунікують (несуть інформацію) не одновимірно, тобто лише на одному рівні людського досвіду, а багатовимірно, на декількох рівнях людського досвіду. Символи є емоційними і когнітивними, екзистенційними і онтологічними водночас. По суті, символи поєднують світ людських почуттів з тим, що є когнітивно та онтологічно найбільш важливим у житті людей. Символи ефективно передають інформацію людського досвіду загалом. Аспект цієї комунікації (передачі інформації) є лінгвістичний в тому значенні, що символ асоціюється не з особистим, а з суспільним досвідом [Rasmussen 1974, c.19].

Найважливішими властивостями символу є комплексність його змісту і рівноправність значень, що реалізовуються. Символ з'являється як конгломерат

рівноцінних значень. Ці властивості символу складають його принципову відмінність від алегорії і від тропів. Комплексність і рівноправ'я значень символу розглядалися в німецькій класичній філософії, головним чином, Ф.В.Шеллінгом [Шелестюк 1997]. Услід за ним А.Ф.Лосєв підкреслює, що в символі є повна рівновага між «внутрішнім» і «зовнішнім», ідеєю і образом, «ідеальним» і «реальним». Якщо в схемі «ідея» ототожнюється з «явищем» так, що останнє механічно слідує за нею, а в алегорії «явище» і «образ» так ототожнюються з «ідеєю», що остання механічно слідує за явищем, нічого не привносячи нового, то у символі і «ідея» привносить нове в «образ», і «образ» привносить нове, небувале в «ідею» [Лосев 1994].

С.С.Аверінцев підкреслює, що «якщо для суто утилітарної знакової системи полісемія це лише беззмістовнна перешкода, яка шкодить раціональному функціонуванню знаку, то символ тим змістовніший, чим більше він багатозначний.» [Аверинцев 1989, с.598].

Прикладом багатозначності може слугувати дракон, який для китайців символізує силу і великодушність, а також мужність і витривалість. Він несе дух відродження і змін, символізує продуктивні сили природи. Це також символ безпеки і уважності. Для китайців дракон – це символ їхньої нації і усіх благ, а також впродовж багатьох століть з ним ототожнювалась імператорська влада в Китаї.

Саме через цю особливу характеристику, через багатозначність, виникають проблеми з інтерпретацією символічної мови. Тому інтерпретація символічної мови вимагає спеціального підходу. Символічну мову можна назвати двозначною мовою, яка передає інформацію через шифри замість знаків. Значення міфів, поем, романів, драм, і т.п. необхідно тлумачити, обережно відкриваючи їхнє значення пласт за пластом. Інтенція будь-якої окремо взятої символічної роботи багатозначна. Наприклад, в більшості драм головний герой проходить через серії подій, досвідів і ситуацій, які приводять його до певної долі. На поверхневому рівні, ці випадки цілком мирські, щоденні і можуть розглядатися лише на рівні загального значення.

На іншому рівні ці випадки мають значення, яке не є протилежним початковому значенню, але виявляється через нього. Отож, щоденні випадки виявляють природу людської долі, що є характерною рисою трагедії, чи ознакою комедії. Важливо те, що другий рівень значення не слід розуміти як повністю незалежний від першого рівня, але перший рівень необхідний для того, щоб другий рівень зміг взагалі відбутися.

Отже, з точки зору структури смислового вмісту, як це бачить Е.Шелестюк, символи представляються складними знаками (іменами) з єдиним комплексом в плані вмісту, який створюється складанням і поєднанням значень (у мовному відношенні) або концептів (у змістовно-логічному відношенні). У символах діє принцип складання – поєднання понять (значень), який відповідає операції складання в логіці. Пряме значення в символі зберігає свою самостійність, його положення по відношенню до абстрактних символічних значень є рівноправним. Рівноправний статус прямого і переносного значень в символі пояснюється онтологічно [Шелестюк 1997]. Образ (конкретне, одиничне поняття) та ідея (загальне, абстрактне поняття) є у символічному зв'язку: вони взаємно виражають один одного. Абстрактна ідея закодована в конкретному змісті і виражає абстрактне через конкретне, але і конкретне кодується абстрактним, щоб показати його ідеальний, узагальнений сенс.

Аналіз багатозначності символу змушує нас звернути увагу на те, що проблема символу в художньому творі, релігії чи соціокультурному житті, є значною мірою проблемою його інтерпретації. Для інтерпретації символів людина послуговується певними інтерпретативними схемами.

Д.Расмусен зазначає, що інтерпретація стала проблемою подвійного характеру. З одного боку, неможливо відмежуватися від буденного світу з його загальним значенням. В більшості випадків інтерпретація включає розподіл на типи та категорії,

а саме те, що людина розуміє та усвідомлює, те людина і тематизує, виходячи зі свого знання і розуміння. Світ, який є для нас значущим - це світ який ми упізнаємо бо маємо певні знання, які є змістом нашого досвіду. Незнайоме ми зазвичай або відкидаємо, або тематизуємо відповідно до нашого знання. Отож, коли хтось звертається до інтерпретації символів, що історично передують нашому часу, то він тенденційно роз'яснює їх прикладами з власного досвіду. Це ситуація схожа на ту, коли ми намагаємося інтерпретувати факти з іншої культури, відмінної від нашої. Мусимо визнати, що подвійна прогалина, утворена історією та культурою, є достатньою, щоб створити прірву в інтерпретації, коли суть може бути не вірно передана, і навіть втрачена. Це особливо стосується тих випадків, коли для інтерпретації символічних значень застосовуються схеми загального значення.

Друга проблема, яка виникає при інтерпретації, це проблема верифікації. Як визначити, чи є дана інтерпретація символу обґрунтованою? В природничих науках способи перевірки є, в загальному, стандартизовані. Проте, на думку Д.Расмусена, «в гуманітарних науках питання верифікації є складнішими перш за все через наявність антропологічного фактору» [Rasmussen 1974, c.22]. І хоча символ є лише даним для інтерпретації, для того, щоб пояснити його, необхідно пояснити цілий набір значень та інтенцій, задіяних у його створенні. Символи є зазвичай продуктом культур і лише опосередковано вони є пов'язані із людьми, які існували в цих культурах. У випадку з архаїчним символізмом, культури, які створювали символи, вже не існують. Якщо, наприклад, ми інтерпретуємо поему як журналістське повідомлення про подію, то швидше за все, значення поеми буде втрачене. Так само, якщо інтерпретуємо архаїчний міф як елементарний науковий опис, то ми не зрозуміємо значення міфу і фактично міф буде сфальсифіковано. Помилка в кожній з цих ситуацій – це неправильний вибір інтерпретативної схеми в даній мовній ситуації.

Значення слів співвідноситься з намірами тих, хто використав ці слова, і інтерпретуючи мову ми повинні розуміти ці наміри. Отже, в щоденному вжитку значення мови буде загальним суспільним значенням, таким значенням, яке легко і однозначно інтерпретується. В такій ситуації значення не приховані, прозорі. Яскрава особливість символічної мови полягає в тому, що в процесі зрощення, тобто у вживанні, інтенція мови не є прозорою. Інтенція символічної мови багатозначна, різні рівні дійсності об'єднуються таким чином, що створюється особливий світ значення.

Таким чином, трактування символу в лінгвістичному вимірі не може обійтися без філософського розуміння і семіотичного підходу. На рівні взаємозв'язку «свідомість-мова» можемо виділити кілька рівнів значення, один з яких – символічний рівень, і тут неодмінно стикаємося з проблемою інтерпретації. Потребує подальшого конкретного вивчення питання інтерпретації символів, яке значною мірою залежить від усвідомлення їхньої багатозначності і багатовимірності. Глибоке розуміння і відчуття культури, в якій цей символ створений, дозволить не упустити суті символу, чи це окремо взяте культурне поняття, чи мистецький твір.

### *Література*

*Аверинцев С. С.* Символ художественный // Краткая литературная энциклопедия: В 9 т. – Москва: Наука, 1989. - Т. 6. - 270с. *Абрамкіна Н.В.* Проблеми символу в працях С. Лангер // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського державного лінгвістичного університету. Вип.3. - Київ, 2000. - С.460-463. *Гете И.В.* Избранные философские сочинения. - Москва, 1964. -520с. *Лосев А.Ф.* Диалектика мифа. - Москва: Мысль, 2001. - 558с. *Лотман Ю.М.* Статьи по семиотике и топологии культуры. // Символ в системе культуры. - Таллинн, 1992. - С.191-199. *Руднев В.П.* Словарь культуры XX века. - Москва: Аграф, 1997. - 384 с. *Шелестюк Е.В.* О диалектике устойчивости и изменчивости концепта и символа // Язык. Культура. Коммуникация. Мат-лы международной научной конференции. - Челябинск: УРАО, 2004 - С.178-187. *Шелестюк Е.В.* О лингвистическом исследовании символа //

Вопросы языкознания. - Москва, 1997. - № 4. - С.125-142. *Юнг К. Г.* Архетип и символ. Подход к бессознательному. - Москва: Renaissance, 1991 – 286 с. *Sebeok T.A.* Encyclopedic Dictionary of Semiotics. - Berlin, 1986 - 452c. *Rasmussen D.* Symbol and Interpretation - The Hague: Marinus Nijhoff, 1974 -101c.

**МАХАЧАШВІЛІ Р.К.**
*(Запорізький нац. ун-т)*

## СЕМІОТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ДИНАМІКИ КОРЕЛЯТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ КОГНІТИВНО-СЕМАНТИЧНІХ КОНСТРУКТІВ ОДИНИЦЬ АНГЛОМОВНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ЛІНГВОСФЕРИ БУТТЯ

Світ, що оточує людину, неосяжний. Безкінечним є розмаїття його форм і проявів. Протягом тисячоліть людство намагалось якомога повніше відобразити об'єктивну (та суб'єктивну) реальність у мові. Мова – це не просто засіб висловлення й передачі готової думки, а сила, що творить цю думку [Гумбольдт 1984, Потебня 1989]. Найдійовішим та найнаочнішим засобом такої рефлексії завжди було поповнення словникового складу мови за рахунок виникаючих реалій та концептів буття. За твердженням сучасних учених, все, що може зробити людина – це створити (в мові, релігії, мистецтві, науці) свій власний універсум – "символічний всесвіт", який відкриває перед нею можливість розуміти та тлумачити, зв'язувати та організовувати, синтезувати та узагальнювати досвід людства, а також знаходити індивідуальність через прилучення до культурного космосу [Левит 1996].

*Інноваційна лінгвосфера* представляє собою комплексну, інтегровану, багатовимірну сутність і являє собою об'єкт дослідження майже всих галузей сучасної гуманітарної науки (філософії, психології, соціології, культурології, тощо) [Гримак 2000; Тираспольский 1995; Heim 1993; Nyce 1994]. В лінгвістичному аспекті нові реалії, які з'являються з незбагненною швидкістю, потребують негайного відображення в сучасній англійській мові. Саме тому в останні роки в значній мірі зросли темпи збагачення словникового складу англійської мови. Як ніколи актуального змісту набуло поняття "неологізму", як рушійної сили прогресу мови [Зацний 2007; Левицький 2005].

Більш того, англомовна інноваційна лінгвосфера як така (багатовимірна, складноорганізована, динамічна система) являє собою своєрідний „полігон" мовної актуалізації буття. Тобто, мовна (лексико-семіотична) репрезентація новітніх модусів реальності існує в межах досяжності людського розуму, а отже, підлягає безпосередній перцепції та осмисленню (на відміну від дійсності як такої, лінгвальний онтогенез якої може бути лише з великим ступенем умовності реконструйованим лінгвістичними методами).

З огляду на вищезазначене, *інноваційна лінгвосфера* як об'єкт комплексного, інтегрованого, міжпарадигмального лінгвістичного дослідження має сприйматись як синкретичний, динамічний, ідеальний метаконструкт польової природи, що представляє собою синтез онтологічних та лінгвальних параметрів буття в цілому (загальний сенс), або певного сегменту буття (вузький сенс).

За зазначенням сучасних дослідників, "знак" є центральною ланкою лінгвістичної концепції. Таким чином, вважається, що суть мови полягає не лише в тому, щоби бути засобом комунікації, а й в застосуванні сталих асоціацій. Отже, в такому разі, матеріалізований об'єкт стає знаком, а "ідеальна" сутність – значенням [Кияк, 2004; Панов, 1988]. Крім того, мова визначається як комплексна система символів, кожний з яких денотує певний екстралінгвальний об'єкт, у той час як разом